ÜNAK 2025: Dijital Çağda Bellek Kurumları: Dönüşüm, Konumlanma ve Gelecek Perspektifleri Sempozyumu Raporu

Hazırlayan: Şükran DÖNMEZ*

Hazırlamış olduğum bu rapor, 10–12 Eylül 2025 tarihlerinde Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen ÜNAK 2025 "Dijital Çağda Bellek Kurumları: Dönüşüm, Konumlanma ve Gelecek Perspektifleri" başlıklı sempozyum kapsamında ele alınan konulara dayanmaktadır. Sempozyuma kütüphane yöneticileri, kütüphaneciler, akademisyenler, araştırmacılar, öğrenciler ve bilgi merkezlerinde görev yapan kişiler katılım sağlamıştır.

Etkinlikte dijitalleşme süreçlerinin bellek kurumları üzerindeki etkileri, yapay zekâ uygulamalarının kütüphane hizmetlerindeki yeri, kültürel mirasın korunması ve güvenliği, sürdürülebilirlik yaklaşımları, kullanıcı deneyimleri, kütüphanelerin toplumsal rolleri ve bilgi profesyonellerinin dönüşen görevleri gibi başlıklar öne çıkmıştır. Oturumlarda farklı kurum ve üniversitelerden katılımcılar kendi deneyimlerini ve araştırma sonuçlarını paylaşmış, böylelikle alana ilişkin güncel sorunlar, fırsatlar ve stratejik yaklaşımlar tartışılmıştır.

Sempozyumda yalnızca akademik bildiriler değil, aynı zamanda uygulama örnekleri, saha deneyimleri ve uluslararası iş birliklerine dayalı projeler de paylaşılmıştır. Katılımcılar, poster ve sözlü sunumlar aracılığıyla alandaki güncel gelişmeleri takip etme, farklı bakış açıları kazanma ve mesleki ağlarını genişletme imkânı bulmuşlardır.

Bu rapor, sempozyuma katıldığım oturum ve sunumlar neticesinde hazırlanmış olup, bireysel mesleki gelişimime ve temsil ettiğim kuruma katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

"Dijital Çağda Bellek Kurumları: Dönüşüm, Konumlanma ve Gelecek Perspektifleri" başlıklı sempozyumun açılış konuşmalarında, kütüphanelerin ve bilgi merkezlerinin dijital dönüşüm sürecindeki yeni konumları ele alınmıştır. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmail Hakkı Özölçer, kütüphanelerin yalnızca bilgiyi depolayan kurumlar olmadığını, aynı zamanda bilgiyi düzenleyen, anlamlandıran ve yön gösteren merkezler olduğunu vurgulamıştır. Ona göre kütüphaneler, toplumsal hafızanın korunmasında vazgeçilmezdir ve geçmiş ile gelecek arasında köprü kuran yapılar olarak kimliğe açılan kapılar niteliği taşımaktadır.

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Osman Demir, dijitalleşmenin kütüphaneleri ortadan kaldırmadığını, tam tersine onları yeni bir döneme taşıdığını belirtmiştir. Özellikle açık erişim politikalarının bilime sunduğu katkıya dikkat çekerek, bilgiye ulaşımın yaygınlaşmasının hem akademi hem de toplum için kritik önem taşıdığını ifade etmiştir.

ÜNAK Derneği Başkanı M. Fatih Kumsel ise kütüphanelerin girişimcilik ekosistemine sunduğu katkılardan ve toplum hafızasını canlı tutmadaki rollerinden bahsetmiştir. Ona göre

* Kütüphane Süreli Yayınlar Sorumlusu ve Kütüphane Teknik Hizmetler Sorumlu Yardımcısı, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İstanbul, Türkiye.
E-posta: sdonmez@gelisim.edu.tr ORCID: https://orcid.org/0009-0006-3443-3121

kütüphaneler, yalnızca araştırma ve öğrenme alanları değil; aynı zamanda yenilikçi fikirlerin, girişimlerin ve iş birliklerinin doğduğu dinamik mekânlardır.

Açılış konuşmalarının ardından, davetli konuşmacı Prof. Dr. Muhammet Savaş Kafkasyalı "Kimlik, Hafıza ve Uluslararası Sistem" başlıklı sunumunda, kimliklerin kökenlerinin ve kolektif hafızanın önemini ele almıştır. Toplumların varlıklarını sürdürmesinde hafıza ve bilgi yazıcılığının belirleyici rol oynadığını vurgulayan Kafkasyalı, Kartacalılara dair bilgilerin Romalılardan öğrenildiğini, Kur'an'ın ise hafızlar sayesinde korunarak aktarılabildiğini örnek olarak sunmuştur. Bu bağlamda, ulusal kimliklerin korunması ve uluslararası sistemde varlık gösterebilmesi için kültürel hafızanın canlı tutulması gerektiğini ifade etmiştir.

Oturum Detayları

Tarih: 11 Eylül 2025 – Perşembe

Yer: Sezai Karakoç Kültür Merkezi (Eş zamanlı oturumlar düzenlenmiştir.)

Oturum I: Kültürel Miras, Bellek ve Dijitalleşme

Türkiye'de Olası Doğal Afet ve Çatışma Dönemlerinde Dijital Kültürel Miras Güvenliği
Konuşmacı: Dr. Öğr. Üyesi Ali Kavak

Sunumda, savaşların ve doğal afetlerin kültürel miras üzerindeki yıkıcı etkileri çarpıcı örnekler eşliğinde ele alınmıştır. Özellikle Suriye'de gerçekleştirilen araştırmalarda, 18 tarihi bölgenin uydu görüntüleri aracılığıyla incelendiği ve 290 kültürel miras alanının ciddi ölçüde zarar gördüğü belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler raporlarına göre bu tahribat, yalnızca taşınmaz kültürel varlıkların yok olmasından ibaret değildir; aynı zamanda insanlığın ortak belleğinin silinmesi anlamına geldiği ifade edilmiştir. Bu değerlendirme, kültürel mirasın fiziksel bütünlüğünün yanı sıra taşıdığı sembolik değerin de kritik öneme sahip olduğunu göstermiştir.

Suriye'de yaşanan kayıplara karşılık bazı girişimlerin kültürel mirası dijital ortama aktarmayı hedeflediği aktarılmıştır. Fransız bir firmanın, Suriye Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü ile iş birliği içinde yok olma riski altındaki eserleri dijitalleştirdiği dile getirilmiştir. Bu çalışmalar sayesinde hem yıkımın boyutları belgelenmiş hem de gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalar için kalıcı bir veri kaynağı oluşturulmuştur. Dijitalleştirmenin yalnızca kayıt altına alma işlevi taşımadığı; aynı zamanda kaybolan eserlerin farklı açılardan yeniden incelenmesine imkân verdiği vurgulanmıştır.

Gazze'de yaşanan kültürel yıkım da sunum kapsamında değerlendirilmiştir. İsrail'in saldırılarının yalnızca sivilleri değil, aynı zamanda Filistin'in tarihini, belgelerini ve kültürel mirasını hedef aldığı ifade edilmiştir. Kültürel mirasın yok edilmesinin, bir toplumun hafızasına yönelik bir saldırı niteliği taşıdığı belirtilmiş; bu bağlamda kültürel soykırım kavramının yalnızca maddi unsurları değil, kimliği, aidiyeti ve toplumsal belleği de kapsadığı vurgulanmıştır.

Türkiye bağlamında yapılan genel değerlendirmede, güçlü yönler arasında ülkenin zengin kültürel mirasa sahip olması ve dijitalleşmeye yönelik artan ilginin öne çıktığı dile getirilmiştir. Zayıf yönler kapsamında yasal boşluklar, standart eksiklikleri, kurumlar arası koordinasyon yetersizliği ve sivil katılımın düşük düzeyde olması belirtilmiştir. Fırsatlar arasında teknolojik gelişmeler, uluslararası iş birlikleri ve artan toplumsal farkındalık sıralanırken; tehditlerin doğal afetler, jeopolitik riskler, siber saldırılar ve finansal yetersizlikler olduğu aktarılmıştır.

Stratejik önerilerin üç ana başlık altında toplandığı ifade edilmiştir. İlk olarak, bütüncül ve proaktif bir yasal çerçevenin oluşturulması gerektiği belirtilmiş; bu doğrultuda "Kültürel Mirasın Kriz Anında Korunmasına Yönelik Ulusal Dijital Güvenlik Yasası" önerilmiştir. Söz konusu yasanın, dijital mirasın hukuki statüsünü tanımlaması ve kriz anlarında uygulanacak koruma protokollerini belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir. İkinci başlıkta, ortak akıl ve ortak altyapı anlayışıyla hareket edilmesi gerektiği vurgulanmış; "Ulusal Dijital Miras Koordinasyon Kurulu"nun kurulması ve afetlere dayanıklı "Türkiye Dijital Miras Bulutu" altyapısının oluşturulması önerilmiştir. Üçüncü öneri olarak ise toplumsal seferberlik öne çıkmış; vatandaşların, akademisyenlerin ve öğrencilerin sürece aktif katılım sağlaması ve veri girişinden etiketleme çalışmalarına kadar çeşitli alanlarda gönüllü katkı sunması gerektiği belirtilmiştir.

Sunumda, dijitalleşmenin yalnızca teknik bir süreç olmadığı; aynı zamanda kültürel miras açısından bir hayatta kalma aracı niteliği taşıdığı ifade edilmiştir. Doğal afetler ve çatışmalar nedeniyle fiziksel varlığı sürekli tehdit altında bulunan kültürel mirasın, dijitalleştirme yoluyla hafızasını koruyarak geleceğe aktarılabileceği vurgulanmıştır. Bu nedenle dijital miras güvenliğinin yalnızca kültürel bir mesele değil, aynı zamanda ulusal güvenlik kapsamında ele alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bellekten Geleceğe: Milli Kütüphane'de Dijitalleştirme

Konuşmacı: Cemre Yazar, Doç. Dr. Huriye Çolaklar

Cemre Yazar'ın konuşmacı olduğu bu sunumda, Milli Kütüphane'de yürütülen dijitalleştirme çalışmaları ile bu çalışmaların kültürel mirasın korunmasındaki önemi ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Sunumun başlangıç bölümünde kültür ve kültürel sürdürülebilirlik kavramları üzerinde durulmuş; toplumların kendi kimliklerini tanımlarken başvurdukları değerlerin devamlılığının, kültürel mirasın korunmasıyla mümkün hale geldiği vurgulanmıştır. Taşınır ve taşınmaz mirasın yalnızca fiziksel yöntemlerle değil, aynı zamanda dijital ortama aktarılıp erişilebilir kılınmasıyla gelecek kuşaklara aktarılabileceği ifade edilmiştir.

Konuşmada Milli Kütüphane'nin kuruluş sürecine de yer verilmiştir. Bu kapsamda Adnan Ötüken'in "Milli kütüphaneler millî kimlik taşıması itibariyle gelecek nesiller için en kıymetli eserlerdir" sözünün altı çizilmiştir. 1940'lı yıllarda başlatılan hazırlıkların ardından 1950'lerde çıkarılan kanunla kurumsal yapısını kazanan Milli Kütüphane'nin, kısa sürede Türkiye'nin kültürel belleğini temsil eden önemli merkezlerden biri haline geldiği belirtilmiştir.

Dijitalleştirme, materyallerin özgün hâli korunarak teknolojik ortama aktarılması süreci olarak tanımlanmıştır. Bu sürecin yedekleme ve depolama maliyetlerini azaltma, erişilebilirliği artırma ve kurumsal görünürlüğü güçlendirme gibi işlevler taşıdığı ifade edilmiştir. Sunumda Fransa Milli Kütüphanesi'nin Gallica koleksiyonu, British Library'nin dijital kaynakları ve ABD Kongre Kütüphanesi'nin çok formatlı dijital koleksiyonları örnek gösterilmiştir. Bu uygulamalar sayesinde yalnızca yazılı kaynakların değil, sikkelerden arkeolojik eserlere, el yazmalarından görsel-işitsel materyallere kadar geniş bir yelpazenin dijital ortama taşındığı belirtilmiştir.

Türkiye'de yürütülen uygulamalara da geniş bir yer ayrılmıştır. Milli Kütüphane'nin yanı sıra Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İzmir Milli Kütüphane, TBMM Kütüphanesi ve Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'nin yürüttüğü dijitalleştirme çalışmaları aktarılmıştır. İzmir Milli Kütüphanesi'nde harita ve şehir koleksiyonları ile Rumca belgelerin; TBMM

Kütüphanesi'nde Meclis-i Mebussan zabıt cerideleri ve TBMM yayınlarının dijital ortama aktarıldığı belirtilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'nde yüzbinlerce defter, yüz bini aşkın kitap ve milyonlarca belgeden oluşan koleksiyonun dijitalleştirilmesinin, bu alandaki kapasitenin büyüklüğünü ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Koç Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphane, İBB Atatürk Kitaplığı ve Rami Kütüphanesi gibi kurumların projeleriyle dijitalleştirme sürecinin yalnızca ulusal kütüphane ile sınırlı olmadığı vurgulanmıştır.

Milli Kütüphane bünyesinde yürütülen en önemli projelerden biri olarak Eski Harfli Türkçe süreli yayınların dijital ortama aktarılması öne çıkarılmıştır. Uzun yıllar mikrofilm üzerinden araştırmacıların hizmetine sunulan bu materyallerin 2008–2011 yılları arasında elektronik ortama taşındığı belirtilmiştir. Dergi ve gazeteler bibliyografik künyeleriyle birlikte dijitalleştirilerek erişime açılmış; 2012 yılından itibaren ise Türkçe dergi ve gazetelerin de kapsama dahil edilmesiyle araştırmacılara hem bibliyografik hem de tam metin arama imkânı sağlandığı ifade edilmiştir.

El yazmaları ve nadir eserler koleksiyonu için 2004 yılında başlatılan proje de ayrıntılı biçimde aktarılmıştır. Bu projede Dublin Core metadata standardının kullanıldığı ve böylece hem bibliyografik tanımlamaların hem de tam metin kopyaların araştırmacıların erişimine açıldığı belirtilmiştir. Ayrıca 1913–1960 yıllarına ait taş plak koleksiyonunun dijital ortama aktarılmasının, Milli Kütüphane'nin yalnızca yazılı kültürü değil, işitsel belleği de koruma iradesini gösterdiği ifade edilmiştir. Kitap dışı materyallerin kütüphaneye kazandırılmasında derleme, bağış, satın alma ve değişim yöntemlerinin kullanıldığı ve bu materyallerin de dijitalleştirilerek erişime açıldığı aktarılmıştır.

2024 yılında başlatılan Müteferrika Projesi'nin, Milli Kütüphane'nin dijitalleşme vizyonunu ileriye taşıyan önemli bir adım olduğu belirtilmiştir. Projenin, matbaanın kullanımından günümüze yayımlanan tüm eserlerin dijital ortama eksiksiz şekilde aktarılmasını hedeflediği; özellikle telif engeli bulunmayan eserlerin ücretsiz erişime açılmasının amaçlandığı ifade edilmiştir. İlk aşamada 70 halk kütüphanesinden 11.000'in üzerinde kitabın ve yüz binlerce süreli yayının dijital ortama aktarıldığı; ikinci aşamada ise resmi kurumların yayınlarının derlenerek dijitalleştirilme sürecinin başlatıldığı aktarılmıştır.

Sunumda Milli Kütüphane'nin dijital arşivinin büyüklüğü de paylaşılan istatistiklerle ortaya konmuştur. 2020–2024 yılları arasında film, grafik, müzik ve tez koleksiyonlarının sayısında önemli artışların yaşandığı grafiklerle gösterilmiştir. Tezlerin en yoğun dijitalleştirilen materyal türü olduğu ifade edilmiştir. 2024 yılı verilerine göre dijital kütüphane kullanıcı sayısının 411.971'e, kullanım sayısının 1.177.612'ye ulaştığı; dijital poz sayısının ise 21 milyonu geçtiği belirtilmiştir. Bu rakamların dijital koleksiyonların geniş bir kullanıcı kitlesine ulaştığını ve araştırma ekosistemine önemli katkılar sunduğunu kanıtladığı ifade edilmiştir.

Sunumda, Milli Kütüphane'nin yalnızca bugünün bilgi ihtiyacını karşılayan bir kurum olmadığı; aynı zamanda gelecek nesillerin bilgiye erişim hakkını koruyan bir bellek merkezi niteliği taşıdığı vurgulanmıştır. Geliştirilen projelerin teknolojik gelişmelerle uyumlu şekilde sürdürüldüğü; kültürel sürekliliği koruyan ve zenginleştiren bir vizyon sunduğu belirtilmiştir. Dijitalleştirme faaliyetlerinin, geçmişin değerlerini geleceğin bilgi toplumuna taşıyan güçlü bir köprü işlevi gördüğü sonucuna varılmıştır.

Orta Çağ Toplumunda Arşivlerin Hafızayı Şekillendirme Rolü
Konuşmacı: Dr. Öğr. Üyesi Tunay Karakök

Bu sunumda, Orta Çağ toplumlarında arşivlerin yalnızca belgelerin saklandığı mekânlar olmadığı; toplumsal hafızayı ve kimliği şekillendiren kurumsal yapılar olarak işlev gördüğü ortaya konulmuştur. Arşivlerin, iktidarın meşruiyetini güçlendiren, toplumsal düzeni sürdüren ve geçmiş kadar geleceğin inşasında da belirleyici roller üstlendiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede arşivlerin, idari işlevlerinin ötesinde kültürel ve siyasi anlamlar taşıdığı belirtilmiştir.

Avrupa örneklerinde, krallık ve feodal arşivlerin hanedan otoritesini pekiştirdiği gösterilmiştir. İngiltere'deki *Domesday Book* ile Fransa'daki *Trésor des Chartes* belgeleri, bu işlevin tipik örnekleri olarak sunulmuştur. İslam dünyasında ise Halife Ömer döneminden itibaren sistemli bir kayıt kültürünün geliştiği; divanlar, vakfiyeler ve şer'iye sicillerinin bu kültürün temel bileşenleri hâline geldiği ifade edilmiştir. Osmanlı'daki Defterhane sistemi ise yalnızca idari amaçlara değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın sürdürülmesine de hizmet eden bir yapı olarak değerlendirilmiştir.

Manastır ve kiliselerin hafıza üretimindeki rolü ayrıca vurgulanmıştır. Cluny Manastırı ile Canterbury kayıtlarının, dini otoritenin gücünü pekiştiren bellek merkezleri olarak işlev gördüğü belirtilmiştir. Böylelikle hem dini kurumların hem de krallıkların arşiv yapılarının, toplumsal hafızayı siyasi ve sosyokültürel amaçlarla yönlendiren araçlar hâline geldiği ortaya konulmuştur.

Sunumda arşivlerin "seçici bellek" niteliği üzerinde de durulmuştur. Hangi bilgilerin kayda alınacağına siyasi otoritenin karar verdiği; bu nedenle köylülerin, kadınların ve azınlıkların çoğunlukla belgelerde yer bulamadığı ifade edilmiştir. Unutma ve silme politikalarının—anıtların kaldırılması, isimlerin belgelerden çıkarılması veya kayıtların yok edilmesi gibi yöntemlerle—geçmişin yeniden yazımına hizmet ettiği belirtilmiştir. Bu yaklaşımın, günümüzde dijital dünyada tartışılan "unutulma hakkı" kavramıyla benzer dinamikler taşıdığı dile getirilmiştir.

Marjinal grupların temsili, tarih boyunca bir mücadele alanı olarak ele alınmıştır. Resmi arşivlerde temsil edilemeyen bu grupların toplumsal hafızada görünmez hâle getirildiği; buna karşın günümüzde dijital ortamların farklı topluluklara kendi anlatılarını üretme ve dolaşıma sokma fırsatı sunduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda dijital arşivlerin, geleneksel arşiv anlayışına alternatif oluşturarak çeşitliliği ve kapsayıcılığı artıran yeni bir hafıza alanı haline geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurtdışına Kaçırılmış Kültürel Miras Ürünlerinin Analizi
Konuşmacı: Kübra Polat

Bu sunumda, yurt dışına kaçırılan kültürel miras eserlerinin Türkiye'ye iadesine yönelik yürütülen çalışmalar ayrıntılı biçimde ortaya konulmuştur. Bugüne kadar 19 farklı ülkeden Türkiye'ye eser iadesi yapılmıştır. En fazla iadenin Amerika Birleşik Devletleri'nden sağlanmış olduğu, bu ülkeyi İngiltere, Almanya ve İsviçre'nin izlediği belirtilmiştir. İade edilen eserlerin toplam 17 farklı şehre ulaştırıldığı; Ankara'nın tek başına toplamın yarısından fazlasını alarak sürecin merkezinde yer aldığı ifade edilmiştir. Ankara'yı İstanbul, Antalya, İzmir ve Gaziantep gibi şehirlerin takip ettiği; özellikle Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin teslim edilen eserlerin önemli bir bölümünü kabul eden kurum olarak öne çıktığı vurgulanmıştır.

Eser türleri açısından dikkate değer bir çeşitliliğin bulunduğu belirtilmiştir. İade edilen 264 eserin 24 farklı gruba ayrıldığı; bu gruplar arasında en yoğun kategorinin sikkelerden oluştuğu aktarılmıştır. Gümüş materyalli eserlerin sayıca öne çıktığı; bunun yanı sıra yazıtlar, heykel parçaları, amforalar, çiniler, figürler ve mozaiklerin de Türkiye'ye kazandırılmış olduğu ifade edilmiştir. Altın objeler, mermer yazıtlar, pişmiş toprak buluntular ve mozaik parçalarının da dikkat çeken örnekler arasında yer aldığı belirtilmiştir. Bu eserlerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Efes Arkeoloji Müzesi, İstanbul Topkapı Sarayı ve Antalya Arkeoloji Müzesi gibi kurumlara teslim edilmiş olduğu aktarılmıştır.

Sunumda gönüllü iadelerin süreçte önemli bir yer tuttuğu da ifade edilmiştir. ABD, İngiltere ve Almanya başta olmak üzere toplam 11 ülkeden gönüllü iade gerçekleşmiş; İsviçre, Fransa, Avusturya ve Hollanda gibi ülkelerin de sürece katkı sunduğu belirtilmiştir. Bu durumun, kültürel mirasın korunmasında uluslararası dayanışmanın önemini gösteren çarpıcı bir bulgu olduğu vurgulanmıştır.

Eserlerin iade sürecinde dikkat çeken bir diğer noktanın, her zaman ait oldukları yerlere değil, uygun koşulları sağlayan farklı müzelere yönlendirilmeleri olduğu ifade edilmiştir. 158 kayıttan 55'inin başka müzelere teslim edilmiş olması, bu yaklaşımın somut bir örneği olarak paylaşılmıştır. Bu uygulamanın, eserlerin daha güvenli ve nitelikli koşullarda korunabilmesini sağlamak amacıyla tercih edildiği açıklanmıştır. Ayrıca QGIS tabanlı haritalandırma çalışmalarıyla iade edilen eserlerin coğrafi dağılımının görselleştirilmiş olduğu ve sürecin mekânsal boyutunun ortaya konduğu belirtilmiştir.

Genel değerlendirmede, en fazla iade edilen eser türünün sikke olduğu; materyal olarak gümüşün öne çıktığı; en fazla iadenin Amerika Birleşik Devletleri'nden sağlandığı ve en çok eserin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne teslim edilmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sunum, Türkiye'nin kültürel mirasını geri kazanma konusundaki kararlılığını ve bu alanda yürütülen uluslararası iş birliğinin önemini açık biçimde ortaya koymuştur. Katılımcı olarak, bu sürecin yalnızca kültürel varlıkların korunması açısından değil, aynı zamanda tarihsel kimliğimizin güçlendirilmesi bakımından da hayati bir işlev taşıdığı görülmüştür.

Kültürel Miras Verilerinin Dijital Ortamda Açık Erişim Olarak Paylaşımı: Wikimedia Projeleri ile Katılımcı Etkinlik Deneyimi
Konuşmacı: Dr. Nurdan Atalan Çayırezmez, Deniz Çit

Bu sunumda, Wikimedia projeleri tanıtılarak kültürel miras verilerinin dijital ortamda açık erişimle nasıl paylaşılabileceği ortaya konulmuştur. Vikipedi, Wikidata ve Wikimedia Commons gibi platformların bilgiye erişim, paylaşım ve sürdürülebilirlik açısından sunduğu imkânlara değinilmiştir. Bu projelerin erişilebilir, paylaşılabilir, değiştirilebilir ve sürdürülebilir yapıları sayesinde kültürel mirasın dijital ortamda daha görünür hâle getirildiği vurgulanmıştır.

Wikimedia'ya katkı sürecine ilişkin bilgiler de paylaşılmıştır. Katılımcıların hesap oluşturarak içerik üretebileceği, mevcut metinleri düzenleyebileceği ya da Wikimedia Commons üzerinden fotoğraf ve diğer medya türlerini yükleyebileceği belirtilmiştir. Bu süreçte telif haklarına dikkat edilmesi gerektiği; yalnızca açık lisanslı veya kamu malı statüsündeki materyallerin paylaşılabileceği hatırlatılmıştır. Türkiye'deki Wikimedia topluluklarının düzenlediği atölye ve etkinliklerin örneklenmesiyle, bu tür projelerin kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemli bir araç niteliği taşıdığı ifade edilmiştir.

Oturum II: Bilgi Ekosisteminde Yapay Zekâ: Etik, Rol ve Gelecek

Yer: Sezai Karakoç Kültür Merkezi

Yapay Zekâ Çağında Bilgi Profesyonellerinin Dönüşen Rolleri
Konuşmacı: Alaaddin Akça, Murat Çelik

Katıldığım bu sunumda, yapay zekâ teknolojilerinin kütüphaneler ve bilgi profesyonelleri üzerindeki etkileri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Sunumda yapay zekânın kütüphanecilerin mesleki rollerini, yetkinliklerini ve etik sorumluluklarını dönüştürücü niteliği vurgulanmış; kütüphane hizmetlerinde yapay zekâ entegrasyonunun yavaş ilerlediği, mevcut politikaların yetersiz kaldığı ve mesleki gelişim ihtiyacının arttığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede çalışmanın amacının, mesleğin geleceğini yeniden şekillendiren bu dönüşümün boyutlarını incelemek olduğu belirtilmiştir.

Sunumda özellikle 2022 ve 2023 yıllarında kullanıma sunulan ChatGPT ve Google Bard/Gemini gibi üretken yapay zekâ modellerine değinilmiştir. Bu modellerin bilgi üretme, işleme ve yayma süreçlerini küresel ölçekte dönüştürdüğü açıklanmıştır. Yapay zekânın, kütüphanelerde bilgiye erişimi hızlandırdığı, kullanıcı deneyimini geliştirdiği ve rutin işleri hafiflettiği örneklerle gösterilmiştir. Ancak üniversite kütüphanelerinde bu teknolojilerin henüz yaygın şekilde kullanılmadığı ve yenilikçi hizmetlerin sınırlı kaldığı belirtilmiştir. Konuşmacı, bu durumun geçmişte Google ve Web 2.0 gibi teknolojilerin geç benimsenmesiyle yaşanan kayıplara benzer bir risk taşıdığını ifade etmiştir.

Kütüphanecilerin yapay zekâya yönelik yaklaşımlarına ilişkin uluslararası araştırmalara da yer verilmiştir. Kuzey Amerika'daki kütüphanecilerin büyük çoğunluğunun yapay zekâ eğitimi almaya ilgi gösterdiği; buna karşılık Bangladeş, Bulgaristan, İtalya ve Meksika gibi ülkelerde benimseme sürecinin yavaş ilerlediği belirtilmiştir. Bu farklılıkların, küresel ölçekte hem eğitim hem de politika düzeyinde önemli eksikliklere işaret ettiği dile getirilmiştir. Özellikle yeterli eğitim imkânlarının sunulmaması nedeniyle kütüphanecilerin yapay zekâyı benimsemekte zorlandıkları ifade edilmiştir.

Yapay zekânın mesleğe kazandırdığı yeni roller de sunumun önemli başlıklarından biri olmuştur. Tekrarlayan işlerin otomasyona devredilmesiyle bilgi profesyonellerine daha yaratıcı ve kullanıcı odaklı roller üstlenme fırsatı doğduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda kütüphane personelinin, yalnızca bilgi kaynaklarını sunan kişiler değil, kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştıran rehberler hâline geldiği ifade edilmiştir. Örnek olarak Singapur Ulusal Kütüphanesi'nin yapay zekâ destekli öneri sistemi sunulmuştur. Kullanıcıların okuma geçmişine göre kişiselleştirilmiş öneriler sunan bu sistemin, mesleğin dönüşümünü somut bir biçimde ortaya koyduğu aktarılmıştır.

Sunumda yeni mesleki yetkinliklerin kritik önemi vurgulanmıştır. Dijital okuryazarlığın yanı sıra veri okuryazarlığı ve özellikle yapay zekâ okuryazarlığının temel bir mesleki beceri hâline geldiği belirtilmiştir. Bu becerilerin yalnızca teknik bilgi ve uygulamaları değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, etik farkındalık ve teknolojilerin sorumlu kullanımını kapsadığı ifade edilmiştir. Kütüphane personelinin doğal dil işleme, makine öğrenmesi, veri madenciliği ve veri analitiği gibi alanlarda bilgi sahibi olması gerektiği vurgulanmıştır. Ancak mevcut durumda bu yetkinliklerin büyük oranda yetersiz olduğu ve acil eğitim ihtiyacı bulunduğu belirtilmiştir.

Eğitim ihtiyacına ek olarak, müfredat güncellemelerinin zorunlu hâle geldiği ifade edilmiştir. Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinin yapay zekâ teknolojileri ve etik konuları kapsayacak biçimde yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmiştir. Yapay zekânın hızla geliştiği dikkate alındığında, eğitimlerin yalnızca teknik niteliklere indirgenmemesi; etik sorumlulukları da içermesi gerektiği dile getirilmiştir. Böylelikle geleceğin bilgi profesyonellerinin hem teknik donanıma hem de etik farkındalığa sahip bireyler olarak yetiştirileceği vurgulanmıştır.

Etik meseleler sunumun önemli unsurlarından birini oluşturmuştur. Algoritmik yanlılık, veri gizliliği, şeffaflık, yanlış bilgi üretimi ve telif hakları en kritik sorun alanları olarak sıralanmıştır. Yapay zekâ araçlarının kurgusal veya hatalı bilgi üretebilme riskinin öğrenme süreçlerini olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca yapay zekâ tarafından üretilen içeriklerin telif hakları ve sahipliği konusunda belirsizliklerin sürdüğü ifade edilmiştir. Bu çerçevede bilgi profesyonellerinin temel görevinin, kullanıcıların doğru ve güvenilir bilgiye erişimini sağlamak ve etik ilkeleri korumak olduğu hatırlatılmıştır.

Kullanıcı deneyimi ve geleceğe yönelik vizyon kapsamında disiplinlerarası iş birliklerinin önemi vurgulanmıştır. Bilgi profesyonellerinin yapay zekâ geliştiricileri ve farklı uzmanlık alanlarıyla ortak çalışmalar yürütmesinin mesleğin dönüşümünü hızlandıracağı belirtilmiştir. Sürekli mesleki gelişimin gerekliliği bir kez daha vurgulanmıştır. Ayrıca "Kütüphane 5.0" yaklaşımıyla kullanıcı ihtiyaçlarını merkeze alan, kişiselleştirilmiş hizmetlerin yapay zekâ desteğiyle sunulabileceği bir gelecek tasavvuru aktarılmıştır.

Sunumun sonunda yapay zekânın kütüphanecilerin mesleki rollerini yeniden tanımladığı; bu dönüşümün yalnızca teknik uyumla sınırlı olmadığı, güçlü kurumsal yapılar ve etik ilkelere dayandırılması gerektiği belirtilmiştir. Bilgi profesyonellerinin bu süreçte proaktif, etik ve kullanıcı odaklı roller üstlenebilmeleri için kapsamlı yol haritalarına ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir. Ayrıca farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip ülkelerde yapılan araştırmaların, yapay zekânın benimsenme hızının önemli ölçüde farklılaştığını ve birçok ülkede sürecin yavaş ilerlediğini gösterdiği ifade edilmiştir.

Öneriler kısmında çeşitli somut adımlar paylaşılmıştır. Veri gizliliği, etik kullanım ve güvenlik kaygılarını gidermeye yönelik politikaların geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Eğitim programlarının güçlendirilmesi; seminerler, atölye çalışmaları ve çevrimiçi kurslarla yapay zekâ okuryazarlığının desteklenmesi önerilmiştir. Müfredatlara istem mühendisliği, etik yaklaşımlar ve güvenlik konularının eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliklerinin teşvik edilmesi ve ortak projelerle deneyim paylaşımının önem taşıdığı ifade edilmiştir. Son olarak yapay zekânın mesleğe sunduğu fırsatların ön plana çıkarılması ve olumlu bir algının oluşturulmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Bu sunumda yapay zekânın yalnızca teknik bir araç değil; etik, eğitimsel ve kurumsal boyutlarıyla kütüphanecilik mesleğini dönüştüren güçlü bir unsur olduğu ortaya konulmuştur. Katılımcı olarak ben, bilgi profesyonellerinin gelecekteki rollerini güvenilir politikalar, kapsamlı eğitim programları ve etik sorumluluklar çerçevesinde yeniden şekillendirmelerinin kaçınılmaz hâle geldiğini gözlemlemiş bulunmaktayım.

SPRINGER NATURE

Bu sunumda açık bilim ve açık erişim kavramları ele alınmış, konu Springer Nature'ın kurumsal deneyimleri üzerinden katılımcılara aktarılmıştır. Öncelikle açık bilimin neden kritik bir önem taşıdığı açıklanmıştır. Araştırma verilerinin ve bulgularının dünya genelinde paylaşılmasının

küresel sorunlara çözüm üretme kapasitesini artıracağı belirtilmiştir. Açık bilimin bilimsel iş birliğini güçlendirdiği, araştırmacılar arasında eşitlik sağladığı ve topluma daha şeffaf bir bilgi akışı sunduğu ifade edilmiştir. Böylelikle daha hızlı ve etkili araştırma süreçlerinin inşa edilebileceği, adil bir araştırma ekosisteminin oluşturulabileceği ve araştırma bütünlüğünün korunabileceği vurgulanmıştır.

Sunumda açık erişim türleri ayrıntılı biçimde tanıtılmıştır. Altın açık erişim modeli, tamamen açık erişime dayalı en sürdürülebilir yaklaşım olarak sunulmuş ve bu modelin dünya genelinde yükseliş gösterdiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra yeşil, bronz ve elmas açık erişim modelleri de açıklanmış; özellikle yeşil modelin kurumsal arşivler aracılığıyla işlediği, bronz modelin ise geçici veya sınırlı erişim sunduğu aktarılmıştır. Elmas açık erişim modelinde yazarların makale işlem ücreti ödemediği, maliyetlerin kurumlar ya da fon sağlayıcılar tarafından karşılandığı ilgili örneklerle açıklanmıştır.

Sunumun öne çıkan başlıklarından biri de yağmacı dergiler olmuştur. Bu dergilerin, araştırmacıların yayın yapma ihtiyacını kötüye kullanarak akademik dürüstlüğe zarar verdiği ifade edilmiştir. Güvenilir bir derginin nasıl tespit edilebileceğine ilişkin çeşitli ölçütler paylaşılmıştır. Yayınevinin itibarı, derginin saygın veri tabanlarında indekslenmesi ve makale işlem ücretlerinin (APC) talep edilme biçimi bu ölçütler arasında yer almıştır. Bu unsurların dikkatle değerlendirilmemesi hâlinde araştırmacıların emek, zaman ve finansal kayıp yaşayabileceği belirtilmiştir.

Dönüşüm anlaşmalarının (TA) rolü sunumda ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır. Yayınlama ve okuma ücretlerinin bir araya gelmesiyle oluşan bu modelin, araştırmacılara açık erişim için daha net bir finansman olanağı sağladığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye açısından önemli bir gelişme olarak TÜBİTAK ile Springer Nature arasında 2024–2026 yıllarını kapsayan bir dönüşüm anlaşması imzalandığı aktarılmıştır. Bu anlaşma sayesinde Q1 ve Q2 kategorisindeki dergilerde yayımlanan çalışmaların fonlandığı ve Türk araştırmacıların açık erişim süreçlerinde önemli bir destek elde ettiği belirtilmiştir.

Sunumda ayrıca Springer Nature'ın yayıncılıkta eşitliği artırmayı amaçlayan çeşitli uygulamaları tanıtılmıştır. Feragat politikaları, dönüşüm anlaşmaları, elmas açık erişim dergileri, katmanlı fiyatlandırma stratejileri ve Nature fonu gibi destek mekanizmalarının, farklı ülkelerden araştırmacıların erişim engellerini azaltmayı ve bilimsel iletişimi daha kapsayıcı hâle getirmeyi hedeflediği ifade edilmiştir.

Yapay Zekâ Çağında Bilgi Profesyonelleri: Yetkinlik Gelişimi
Konuşmacı: Mehmet Erken, Melahat Karslı, Müberra Yılmaz, Özlem Aslan

Bu sunumda, yapay zekâ çağında bilgi profesyonellerinin sahip olması gereken yetkinlikler ile kütüphanelere yönelik stratejik yaklaşımlar ele alınmıştır. Sunumda öncelikle yapay zekânın tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş; Alan Turing'in çalışmaları ve Türkiye'de Cahit Arf'ın erken dönem katkıları örnek gösterilmiştir. İnsan zekâsını taklit etme, problem çözme ve karar verme becerisi gibi unsurların yapay zekâ kavramının temel ortak noktaları olduğu belirtilmiştir. Kütüphaneler açısından yapay zekânın katkıları, rutin işlerin otomatikleştirilmesi, bilgiye erişimin hızlanması ve kullanıcı deneyiminin iyileştirilmesi başlıkları altında toplanmıştır. Bunun yanı sıra veri gizliliği, algoritmik yanlılık ve şeffaflık gibi etik sorunlar; veri güvenliği ve güçlü teknik altyapı ihtiyacı ise öne çıkan konular arasında yer almıştır.

Sunumda ayrıca ANKOS Yapay Zekâ Araştırma Grubu'nun çalışmaları aktarılmış ve Türkiye'de kütüphanecilerin yapay zekâya yönelik algılarına dair veriler paylaşılmıştır. Katılımcılar olarak, bilgi profesyonellerinin bu alandaki yetkinliklerini artırmaya yönelik sürekli eğitim programları, etik ve güvenlik politikalarının oluşturulması, teknik altyapının güçlendirilmesi, mesleki paylaşım ağlarının kurulması ve kullanıcı okuryazarlığının geliştirilmesi gerektiği görüşünde birleşilmiştir. Böylelikle hem akademik hem de uygulamaya dönük çalışmaların mesleki gelişime ve yenilikçi hizmet anlayışına katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Yapay Zekâya Yönelik Tutumları
Konuşmacı: Dr. Seda Gökdemir Ekici, Doç. Dr. Eda Ermağan Çağlar

Bu sunumda, üniversite öğrencilerinin yapay zekâya yönelik tutumlarını anlamaya dönük olarak geliştirilen ölçek tanıtılmıştır. Ölçeğin üç boyutu olduğu aktarılmıştır: bilişsel, duyuşsal ve davranışsal. Bilişsel boyut, öğrencilerin yapay zekâyı öğrenmeye dair düşüncelerini; duyuşsal boyut, onun toplumsal ve bireysel etkilerine ilişkin bakış açılarını; davranışsal boyut ise öğrencilerin yapay zekâ ile ilgili etkinliklere katılma ve kullanım eğilimlerini ölçmeyi hedeflemektedir.

Katılımcı olarak bu sunumda, öğrencilerin genel olarak yapay zekâya olumlu yaklaştıkları gözlemlenmiştir. Yapay zekânın günlük yaşamı kolaylaştırdığı, gelecekteki mesleki yaşamda önemli bir rol oynayacağı ve öğrenmeye değer bir alan olduğu vurgulanmıştır. Bu çerçevede, yükseköğretimde yapay zekâya dair derslerin ve etkinliklerin artırılmasının öğrencilerin ilgisini ve motivasyonunu güçlendireceği ifade edilmiştir.

Oturum IV: Üniversite Kütüphanelerinde Dijital Kültür ve Katılımcı Yaklaşımlar

Yer: Sezai Karakoç Kültür Merkezi

Kültürel Süreklilik ve Teknoloji Bağlamında Kitap Kulüpleri
Konuşmacı: Cem Özel

Bu sunumda, kitap kulüplerinin işleyişi, amaçları ve ortaya çıkardığı kazanımlar üzerinde durulmuştur. Kitap kulübünün, belirli aralıklarla bir araya gelen bireylerin önceden seçilen kitapları okuyup tartıştıkları sosyal ve kültürel bir ortam sunduğu vurgulanmıştır. Okuma alışkanlığını teşvik etmek, tüketici okumadan üretici okumaya geçişi sağlamak, farklı bakış açılarını paylaşmak ve edebiyat dünyasına daha derinlemesine bakabilmek kulübün temel amaçları arasında yer almıştır. Konuşmacı Cem Özel, kendi kurduğu kitap kulübünden ve burada yürütülen faaliyetlerden söz etmiştir. Düzenli buluşmalar sayesinde katılımcıların yalnızca okuma değil, yorumlama ve paylaşım becerilerinin de geliştiği, farklı mesleklerden ve yaşlardan bireylerin ortak bir kültürel paydada buluştukları aktarılmıştır. Anlatılanlardan, kitap kulübünün zamanla bireysel kazanımların ötesine geçerek toplumsal bir öğrenme sürecine dönüştüğü anlaşılmıştır.

Okunan kitaplar arasında edebiyatın farklı dönemlerinden ve coğrafyalarından pek çok eser yer almıştır. Charles Dickens, Dostoyevski, Jack London, Orhan Pamuk ve Halide Edip gibi isimlerden örnekler paylaşılırken, Amin Maalouf ve Malcolm Gladwell gibi yazarların da katılımcılar üzerinde kalıcı izler bıraktığı ifade edilmiştir. Bu eserlerden akılda kalanlar arasında dilbilgisi, değer kavramı, dönem romanlarının sosyal boyutları ve farklı kültürlerden öğrenilen kadim bilgiler ön plana çıkmıştır. Kitap kulübü deneyiminden çıkarılan gözlemler

arasında, kulübün sürdürülebilir olmasının önemi öne çıkmıştır. Kitapların ödev gibi görülmemesi, kolektif okuma biçiminin benimsenmesi ve katılımcıların motivasyonunun canlı tutulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kulüp üyelerinin edindikleri bilgileri aileleri ve yakın çevreleriyle de paylaştıkları, böylece etkinin yalnızca katılımcılarla sınırlı kalmadığı ifade edilmiştir.

EBSCO

Bu sunumda, EBSCO tarafından sağlanan bilgi keşif sistemleri, konu dizinleri, erişilebilirlik uygulamaları ve kullanıcı deneyimini geliştirmeye yönelik yenilikler ele alınmıştır. Özellikle konu dizinlerinin, akademik araştırmalarda disipline özgü en yetkin ve güvenilir keşif hizmetlerini sunduğu vurgulanmıştır. Neredeyse her çalışma alanının kendi otoriter konu dizinine sahip olduğu ifade edilmiş, örnek olarak psikoloji alanında APA PsycInfo, dil ve edebiyat alanında MLA International Bibliography, hemşirelik ve yardımcı sağlık alanında ise CINAHL dizinleri aktarılmıştır. Bu örnekler üzerinden, konu dizinlerinin yalnızca akademik bilgiye erişim sağlamadığı, aynı zamanda araştırmacıları doğru terimlerle yönlendiren nitelikli hizmetler sunduğu belirtilmiştir.

Dünyanın önde gelen konu dizini sağlayıcılarının listesi paylaşılmış ve bu sistemlerin genişliği ile çeşitliliği gösterilmiştir. American Chemical Society'den (SciFinder, Chemical Abstracts), American Psychological Association'a (APA PsycInfo), British Library'den Education Resources Information Center'a (ERIC) kadar pek çok kurumun sağladığı dizinler alanında güvenilir kaynaklar olarak öne çıkmıştır. Ayrıca Clarivate, Elsevier, ProQuest, Royal Society of Chemistry ve Library of Congress gibi kurumların sağladığı indekslerin de araştırma dünyasında standart hâline geldiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, disipline özgü indekslerin yalnızca kavram eşleme açısından değil, akademik görünürlük ve doğruluk açısından da kritik olduğu dile getirilmiştir.

Sunumda "geliştirilmiş konu hassasiyeti" kavramına da değinilmiş, "learning aids" terimi örneği üzerinden aynı kavramın farklı dizinlerde farklı şekillerde karşılandığı aktarılmıştır. Örneğin ERIC ve MLA'da "instructional materials", GeoRef'te "educational resources", APA PsycInfo'da "instructional media", Education Abstracts'ta "teaching aids & devices" ve MeSH/Medline'da "teaching materials" terimleri kullanılmaktadır. Bu farklılık, kullanıcıların yalnızca aradıkları özgün terimle değil, dizinlerin sağladığı eşlemelerle daha kapsamlı ve doğru sonuçlara ulaşmasını sağlamaktadır.

EBSCO Discovery Service'in gelişmiş subject mapping (konu eşleme) özelliği katılımcılara örneklerle tanıtılmıştır. Bu sistem, kullanıcıların yanlış yazımları veya farklı kavram karşılıklarını doğru sonuçlara yönlendirmektedir. Örneğin bir terim yanlış yazıldığında sistem benzer kavramlarla bağlantı kurarak doğru içerikleri önermektedir. Böylelikle araştırmacıların bilgiye erişim süreçleri hızlanmakta ve daha güvenilir hâle gelmektedir.

Sunumun bir diğer önemli bölümü, esnek satın alma modelleri üzerine olmuştur. EBSCO, kütüphanelere sürekli satın alma (1 kullanıcı, 3 kullanıcı, sınırsız kullanıcı gibi seçenekler), talep odaklı satın alma (DDA), kısa süreli ödünç alma (STL) ve abonelik gibi farklı çözümler sunmaktadır. Bu modeller, kurumların bütçe ve kullanıcı ihtiyaçlarına uygun şekilde kaynak yönetimi yapabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca çoklu sipariş seçenekleri kapsamında EBSCOhost Koleksiyon Yöneticisi (ECM), GOBI, Mosaic ve OASIS/Rialto gibi platformlar üzerinden kaynak siparişi yapılabildiği aktarılmıştır.

EBSCO'nun erişilebilirliğe verdiği önem de sunumda geniş yer bulmuştur. EBSCO e-Kitaplarının EN 301 549, EAA ve ADA standartlarına uygunluğu, WCAG 2.2 AA seviyesinde erişilebilirlik sağladığı ve VPAT belgelerinin mevcut olduğu belirtilmiştir. 2019 yılında ASPIRE erişilebilirlik değerlendirmesinde tam puan alan ilk e-kitap platformu olarak öne çıkan EBSCO'nun, bu başarısını her yıl sürdürdüğü ifade edilmiştir. Ayrıca Benetech ile yapılan iş birliği sayesinde erişilebilir e-kitapların görünürlüğü artırılmıştır.

Sunumda OpenAthens entegrasyonu da ele alınmıştır. OpenAthens, kullanıcıların herhangi bir cihazdan ve herhangi bir yerden güvenli şekilde kaynaklara erişimini sağlayan bir kimlik ve erişim yönetimi aracı olarak tanıtılmıştır. SSO (Single Sign-On) sistemi sayesinde kullanıcılar tek bir oturum açarak uzun süre giriş yapmak zorunda kalmadan erişim sağlayabilmektedir. Bu sistemin bulut tabanlı olması, kullanıcı verilerini güvenli şekilde aktarması ve 7/24 destek sunması kütüphaneler açısından büyük kolaylık sağlamıştır. Katılımcılar için öne çıkan değişiklikler arasında şifre girişi yapmadan uzun süreli oturum açabilme, cihaz bağımsız kullanım ve VPN zorunluluklarından kurtulma yer almıştır.

Sunumun son bölümünde, EBSCO'nun yakın dönemde geliştirdiği yapay zekâ destekli araştırma aracına dair bilgiler paylaşılmıştır. Bu yeni araç, araştırmacıların daha hızlı, doğru ve kişiselleştirilmiş sonuçlara ulaşmasını sağlamaktadır. Yapay zekâ destekli sistem, kullanıcıların sorgularını yalnızca anahtar kelimeler üzerinden değil, bağlamsal anlam üzerinden de analiz ederek daha isabetli sonuçlar üretmektedir. Ayrıca araştırma süreçlerinde önerilerde bulunarak araştırmacının iş yükünü azaltmakta ve içerikleri anlaşılır özetlerle sunmaktadır. Bu teknoloji, geleneksel arama yöntemlerinden farklı olarak, araştırmacının ihtiyacını öngören ve yol gösteren bir yapıya sahiptir.

Üniversite Kütüphanelerinde Dijital Uçurum: Kütüphanecilerin Farkındalık Düzeyleri ve Kurumsal Yansımalar
Konuşmacı: Aylin Günay

Bu sunumda Aylin Günay, dijital uçurum kavramını tanımlayarak başlamıştır. Dijital uçurum, bireyler ve topluluklar arasında dijital bilgi ve iletişim araçlarına erişim ile bu araçları etkili biçimde kullanabilme becerileri açısından ortaya çıkan eşitsizlikleri ifade etmektedir. Burada önemli bir nokta, yalnızca fiziksel erişim meselesi değil; aynı zamanda dijital beceriler, motivasyon ve anlamlı kullanım kapasitesinin de sürece dahil olduğudur. Dolayısıyla dijital uçurum, teknolojinin varlığı veya yokluğundan öte, bu teknolojinin etkin ve verimli kullanımını doğrudan ilgilendiren çok boyutlu bir olgu olarak öne çıkmıştır.

Sunumda, dijital uçurumun tarihsel gelişimine dair bir çerçeve çizilmiş ve 1990'larda kavramsal bir tartışma olarak başlayan olgunun 1995–2004 yılları arasında "birinci seviye" olarak adlandırılan dijital erişim uçurumu boyutuyla gündeme geldiği belirtilmiştir. 2004–2010 yıllarında ikinci seviye, yani dijital beceri uçurumu ön plana çıkarken, 2010 sonrasında üçüncü seviye olan dijital kazanımlar uçurumu tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreç, dijital teknolojilerin hızlı gelişimi ile birlikte yalnızca cihaz veya internet bağlantısına erişimin yeterli olmadığını, kullanıcıların beceri, bilgi ve deneyim düzeylerinin de belirleyici hâle geldiğini göstermiştir.

Dijital uçurumun çok boyutlu yapısı çerçevesinde üç ana başlık öne çıkmıştır: dijital erişim uçurumu, dijital beceriler uçurumu ve dijital kazanımlar uçurumu. Erişim uçurumu, internet bağlantısına veya teknolojik cihazlara ulaşmadaki farklılıkları kapsarken; beceri uçurumu, dijital okuryazarlık, bilgiye erişim ve teknolojiyi kullanma yetkinlikleri arasındaki farkları ifade etmiştir. Kazanım uçurumu ise bireylerin sahip oldukları bu beceri ve erişim olanaklarını

akademik başarıya, araştırma verimliliğine veya mesleki performansa dönüştürebilme kapasitesini ölçmüştür.

Üniversite kütüphaneleri bağlamında dijital uçurumun farklı seviyelerde nasıl tezahür ettiği ayrıntılı bir tablo ile sunulmuştur. Birinci seviye (erişim uçurumu), sosyoekonomik farklılıklar, coğrafi engeller ve fiziksel engellilik gibi nedenlerle ortaya çıkmıştır. İkinci seviye (beceri uçurumu), dijital okuryazarlık eksiklikleri, bilgi okuryazarlığı yetersizlikleri ve bireyler arasındaki beceri farkları ile ilişkili bulunmuştur. Üçüncü seviye (kazanım uçurumu) ise etkin kullanım ve başarı, araştırma verimliliği ve akademik performans gibi çıktılar üzerinden ölçülmüştür. Bu bağlamda, kütüphanelerde yalnızca kaynaklara erişim imkânı sağlamak yeterli olmayıp, aynı zamanda bu kaynakların etkili ve doğru biçimde kullanılmasına yönelik eğitim, destek ve rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sunumda ayrıca kütüphanecilerin dijital uçurum konusundaki farkındalıklarının kurumsal düzeyde önemli yansımaları olduğuna dikkat çekilmiş, kütüphanecilerin dijital erişim, beceri ve kazanım farklılıklarını gözeterek hizmet planlamaları yapmaları gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle sosyoekonomik ve coğrafi engelleri aşmaya dönük çözümler geliştirilmesi, akademik başarıya ve araştırma süreçlerine katkı sağlayacak bilgi okuryazarlığı eğitimleri, dijital araç kullanımına yönelik atölyeler ve kullanıcı odaklı destek hizmetleri sunulması önerilmiş ve öncelikli stratejiler arasında yer almıştır.

Koç Üniversitesi Hazine Serisi Projesi Üzerinden Kütüphane Merkezli Kültürel İçerik Geliştirme: Katılımcı Eylem Araştırması Yaklaşımı
Konuşmacı: Serhat Uran

Bu sunumda, kültürel bellek kurumlarının toplumsal hafızayı koruma ve geleceğe aktarma süreçlerindeki rolü üzerinde durulmuştur. Kütüphane, arşiv ve müzelerin yalnızca bilgi sağlayan mekânlar olmadığı; aynı zamanda geçmişi geleceğe taşıyan, toplumsal belleği canlı tutan ve koleksiyonları toplumla buluşturan kurumlar olduğu vurgulanmıştır. Hazine Serisi projesi de bu bağlamda üniversite kütüphanelerinin koleksiyonları görünür kılma ve bilgi üretimini kültürel bir çerçevede destekleme işlevinin somut bir örneği olarak aktarılmıştır. Çalışmanın amacı, üniversite kütüphanelerinde yürütülen Hazine Serisi aracılığıyla kültürel içerik üretiminin, koleksiyonların görünürlüğüne ve kullanıcı etkileşimine katkısını ortaya koymaktır. Problem olarak, bu tür içerik programlarının nasıl planlandığı ve etkililiğinin nasıl ölçüldüğüne dair sistematik bilginin yetersizliği ifade edilmiştir. Çalışmanın önemi ise kütüphanelerin yalnızca bilgi sunan değil, aynı zamanda kültürel bellek oluşturan kurumlar olduğunu vurgulamasındadır.

Hazine Serisi, Koç Üniversitesi Kütüphaneleri tarafından başlatılmış bir projedir. Suna Kıraç Kütüphanesi ile AKMED, ANAMED ve VEKAM gibi birim kütüphanelerin basılı ve dijital koleksiyonlarının görünürlüğünü artırmayı amaçlayan bu seri, bilgilendirici ve ilgi çekici konuları ele alarak araştırmacılara çevrim içi sunulmuştur. Temalar arasında seyahatnameler, Bizans, Hititler, Selçuklular, Anadolu'nun göçerleri Yörükler, nümismatik, sivil mimari, hemşirelik tarihi ve kartpostallar gibi çeşitli başlıklar yer almıştır.

Serinin yapısı her yıl sonunda belirlenen temalara dayanmakta, gönüllü ekipler oluşturulmakta ve sorumluluk paylaşımıyla içerikler üretilmektedir. Hazırlanan içerikler sosyal medya, sergiler, konu rehberleri, blog yazıları ve konferanslar aracılığıyla görünür kılınmaktadır. Temalarda gerçekleştirilen etkinlikler ise konferans, panel, workshop, podcast, dijital sergi ve

kitap sergileri gibi farklı formatlarda yürütülerek hem akademik çevreye hem de genel kullanıcılara ulaşmaktadır.

Saha bulgularında, sürecin başta üç ay olarak planlandığı ancak geri bildirimlerle dört aya çıkarıldığı aktarılmıştır. Küçük ekiplerle yapılan çalışmaların daha verimli sonuçlar verdiği, temaların ilgi düzeyinin farklılık gösterdiği, özellikle Bizans, Selçuklular ve nümismatik alanlarının yoğun ilgi gördüğü belirtilmiştir. Sosyal medya etkileşimlerinin artışı ve konferans ile podcastler aracılığıyla koleksiyonların görünürlüğünün yükselmesi, kütüphanelerin kurumsal kimliğini güçlendiren sonuçlar arasında yer almıştır.

Hazine Serisi'nin kazandırdıkları arasında koleksiyonların görünürlüğünün artması, sosyal medyada güçlü bir etkileşim sağlanması, kültürel içerik üretiminin desteklenmesi, yeni iş birlikleri ve network imkânlarının doğması öne çıkmıştır. Ayrıca kütüphane prestijinin artması, katılımcılarda merak ve keşif duygusunun uyanması ve en önemlisi kütüphanenin kültürel bellek rolünün pekişmesi ifade edilmiştir. Sunumun değerlendirme ve öneriler kısmında ise, katılımcı sayısını artıracak yöntemlerin uygulanması, düzenli geri bildirimlerin toplanması, çalışmaların somut göstergelerle ölçülmesi, etkinlik ve içerik tanıtımlarının güçlendirilmesi, paydaş çeşitliliğinin artırılması ve farklı üniversite kütüphaneleriyle ortak temaların geliştirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bu öneriler, projenin sürdürülebilirliği ve daha geniş kitlelere ulaşması açısından önemli bir yol haritası olarak sunulmuştur.

Akademik Yayınların Karanlık Yüzü: Araştırma Bütünlüğü Risk Endeksi ve Türkiye'deki Üniversiteler
Konuşmacı: Dr. İlknur Zeydan

Bu sunumda, akademik dünyada giderek artan etik sorunlar ve bu sorunların yükseköğretim kurumlarının uluslararası konumlanışına etkileri ele alınmıştır. Sunum, özellikle üniversiteler arasındaki yoğun rekabet ortamında yayın ve atıf sayılarının ön plana çıkmasının, etik dışı davranışlara zemin hazırladığını vurgulamıştır. "Yayınla veya yok ol" baskısı, akademisyenlerin iş güvencesi kaygılarıyla birleştiğinde, akademik dürüstlük ilkelerini zorlayan uygulamaları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda yalnızca makale ve atıf sayısına dayalı teşvik sistemlerinin, etik dışı davranışları besleyen bir yapıya dönüştüğü ifade edilmiştir.

Sunumda akademik yayınlarda karşılaşılan etik ihlaller ayrıntılı biçimde sınıflandırılmıştır. Veri manipülasyonu ve sahtecilik, yani verilerin uydurulması, değiştirilmesi ya da çarpıtılması; sonuçların kasten yanlış raporlanması ve istatistiksel analizlerin manipüle edilmesi en sık rastlanan sorunlar arasında gösterilmiştir. İntihal, yani başkalarının çalışmalarını kaynak göstermeden kullanmak veya önceki çalışmaları tekrar yayımlamak (öz-intihal), metin, fikir veya veri çalıntısı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yazarlık sorunları olarak katkısı olmayan kişilerin yazar olarak eklenmesi, gerçek katkı sahiplerinin dışlanması ve yazar sırasının adil biçimde belirlenmemesi dile getirilmiştir. Çıkar çatışmaları, finansal veya kişisel çıkarların gizlenmesi, sponsor desteklerinin belirtilmemesi gibi durumlarla ilişkilendirilmiştir. Diğer bir boyutta, tekrarlı yayınlar, yağmacı dergilerde makale yayımlanması ve atıf kartelleri etik dışı bilimsel iş birlikleri olarak sunulmuştur.

Sunumun ikinci bölümünde, üniversite sıralamalarına ve bunların yükseköğretim kurumlarına sağladığı avantajlara değinilmiştir. Times Higher Education, QS, ARWU, RUR ve URAP gibi endekslerin ölçütleri paylaşılmıştır. Yüksek sıralamalarda yer almanın, kurumsal prestij ve itibar açısından önemli bir rekabet avantajı sağladığı, nitelikli öğrencileri çekmede belirleyici

olduğu, tanınmış akademisyenlerle iş birliklerini kolaylaştırdığı vurgulanmıştır. Bunun yanında araştırma fonlarına erişimi artırması ve iş dünyasıyla güçlü ilişkiler kurulmasına katkı sunması da öne çıkan noktalar arasında yer almıştır. Ancak burada kritik olan husus, bu sıralamaların etik dışı davranışları göz ardı etmesidir.

Bu noktada sunumun temel kavramı olan Araştırma Bütünlüğü Risk Endeksi (Research Integrity Risk Index – RI²) tanıtılmıştır. Beyrut Amerikan Üniversitesi'nden Lokman Meho tarafından geliştirilen bu endeks, üniversitelerin araştırma bütünlüğüne yönelik kurumsal risklerini ölçmeyi amaçlamaktadır. İki bağımsız gösterge kullanılmaktadır: R oranı (geri çekilen makaleler) ve D oranı (indekslerden çıkarılan dergilerde yayımlanan makaleler). Bu iki ölçüt normalize edilerek üniversiteler beş risk kategorisine ayrılmaktadır: kırmızı bayrak (aşırı anormallikler), yüksek risk, izleme listesi, normal değişim ve düşük risk. Böylece yalnızca yayın sayısı değil, etik ihlallerin boyutu da görünür hâle getirilmektedir.

Türkiye özelinde 2024 verileri paylaşılmıştır. Buna göre 32 üniversite bu listeye girmiştir: 2 üniversite kırmızı bayrak kategorisinde, 1 üniversite yüksek riskte, 11 üniversite izleme listesinde, 13 üniversite normal değişimde ve 5 üniversite düşük riskte yer almaktadır. Fırat Üniversitesi ve Yakın Doğu Üniversitesi en yüksek risk grubunda öne çıkarken; ODTÜ, Boğaziçi, Hacettepe, İstanbul Üniversitesi ve Koç Üniversitesi düşük risk grubunda yer alan kurumlar arasında gösterilmiştir. Bu tablo, Türk yükseköğretiminde etik dışı davranışların kurumsal düzeyde de göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır.

Tartışma bölümünde, bu verilerin yükseköğretimin niteliğini koruma açısından taşıdığı öneme değinilmiş, intihal tespit programlarının yanında atıf kartellerini ortaya çıkaran algoritmaların geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca teşvik sistemlerinin iyileştirilmesi ve "yayınla ya da yok ol" baskısının önlenmesi gerektiği dile getirilmiştir. Aksi hâlde etik dışı uygulamaların yaygınlaşması, Türk üniversitelerinin uluslararası saygınlığını zedeleyecektir.

Sonuç bölümünde, RI² ile ilk kez üniversitelerin etik ihlaller temelinde değerlendirildiği, Türk üniversitelerinin kırmızı, turuncu veya sarı listelerde yer almaması için acil önlemler alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca uluslararası iş birliklerine girilmeden önce bu endeksin dikkate alınmasının önemi ifade edilmiştir. Bu yaklaşımın, etik dışı davranışların yalnızca bireysel hatalar değil, kurumsal riskler bağlamında da ele alınmasına imkân tanıyacağı belirtilmiştir.

Genel olarak sunum, araştırma etiği sorunlarını somut veriler ve endeksler üzerinden tartışarak önemli bir boşluğu doldurmuştur. Katılımcı olarak benim açımdan, bu çalışma yalnızca mevcut sorunları görünür kılmakla kalmamış, aynı zamanda çözüm için izlenmesi gereken yolları da işaret etmiştir. Özellikle etik dışı davranışların akademik sıralamalarda göz ardı edilmesi sorunu, Araştırma Bütünlüğü Risk Endeksi sayesinde sistematik biçimde ele alınabilmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türk üniversitelerinin etik performansını geliştirmek için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Uluslararası Öğrenciler için Kullanıcı Deneyiminin ve Referans Hizmetlerinin Geliştirilmesi (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Kütüphanesi örneği)
Konuşmacı: Özlem Çerkez, Stanley Nnamdi Ogoh

Bu sunumda, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Kütüphanesi'nde uluslararası öğrenciler için kullanıcı deneyiminin ve referans hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik yürütülen çalışmalar aktarılmıştır. Sunumun başında üniversitenin genel yapısı, öğrenci çeşitliliği ve sıralamalardaki yeri tanıtılmıştır. 110 farklı ülkeden öğrencinin bulunması, kütüphane hizmetlerinde çok dilli

ve çok kültürlü bir yaklaşımın zorunlu hâle geldiğini göstermiştir. Pandemi döneminde yaşanan iletişim eksiklikleri ve öğrencilerin kurumsal dil ile kültüre uyum sağlayamaması, karşılaşılan başlıca güçlükler arasında yer almıştır.

Buna karşılık, çözüm yolları da ele alınmıştır. Personelin iletişim ve halkla ilişkiler alanında eğitilmesi, duyuruların daha anlaşılır ve kapsayıcı bir dille yapılması ile ortak ve özel alanların kullanımına dair kuralların netleştirilmesi, kütüphane hizmetlerinin güçlendirilmesini sağlayan adımlar olarak öne çıkmıştır. Bu bağlamda kütüphanecilerin, kullanıcıların ihtiyaçlarını anlamak ve onlara doğru yönlendirmeler yapmak için aktif bir rol üstlendiği vurgulanmıştır.

Sunumun bir diğer önemli kısmında akademisyenler ve öğrencilerin ihtiyaçları ayrı ayrı ele alınmıştır. Akademisyenler için yayın desteği, kaynak yönlendirmesi ve benzerlik tespit programlarının önemi vurgulanmış; öğrenciler için ise akademik dürüstlük, literatür tarama desteği, e-kaynaklara erişim ve yaşam boyu öğrenme alışkanlığının kazandırılması temel ihtiyaçlar arasında sayılmıştır. Bu noktada, kütüphanecilerin hem akademisyenlere hem de öğrencilere rehberlik ederek bilgiye erişim sürecini kolaylaştırıcı rol oynadığı ifade edilmiştir.

Değişen Kullanıcı Beklentileri Çerçevesinde Kültürel Bellek Kurumlarında Dijitalleştirme ve Dijital Koleksiyonlar
Davetli Konuşmacı: Doç. Dr. Tolga Çakmak

Bu sunumda, kültürel bellek kurumlarında dijitalleştirme olgusu çok boyutlu biçimde ele alınmıştır. Dijitalleştirmenin yalnızca basılı ya da analog materyali elektronik ortama aktarmak anlamına gelmediği, aynı zamanda yeni değer yaratma, kullanıcılarla etkileşim kurma ve kültürel mirası koruma işlevleriyle bütünleştiği vurgulanmıştır. Kitaplar, haritalar, paftalar, madeni paralar, sesler ve alan çalışmalarının dijitalleştirilmesi sayesinde hem koruma hem de yeniden üretim ve erişim olanaklarının ortaya çıktığı belirtilmiştir. Böylece kültürel bellek kurumlarının koruma stratejilerinden erişim merkezli bir hizmet anlayışına doğru evrildiği aktarılmıştır.

Sunumda değişen kullanıcı beklentileri ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Kullanıcıların yalnızca statik içeriklere erişmekle yetinmediği, verileri farklı formatlarda edinmek, makineler aracılığıyla işlemek, düzenlemek ve analiz etmek istedikleri ifade edilmiştir. Ayrıca bilişimsel araştırma araçlarına uygun veri setlerine olan ihtiyaç dikkat çekmiştir. Kullanıcıların 7/24 erişim, kimlik doğrulama, etkileşimli platformlar, yüksek veri kalitesi ve makinece işlenebilir içerik talepleri, dijital koleksiyonların sunumunda göz ardı edilemeyecek bir boyut olarak öne çıkmıştır. Veri paylaşımı ve yeniden kullanım konularında lisanslama koşullarının önemi vurgulanmıştır. Creative Commons veya Europeana Rights Statements gibi lisans türlerinin yaygınlaşmasının, koleksiyonların daha güvenli ve sürdürülebilir biçimde yeniden kullanımına katkı sağladığı belirtilmiştir. Atıf biçimleri (DOI, BibTeX, APA), veri seti dokümantasyonu, dosya yapılarının oluşturulması, API entegrasyonu ve üst verilerin makinece okunabilir hâle getirilmesi gibi teknik gerekliliklerin araştırma süreçlerinde büyük kolaylık yarattığı aktarılmıştır. Bu unsurların, kültürel bellek kurumlarının dijital koleksiyonlarını yalnızca korumakla kalmayıp, yeniden üretilebilir ve erişilebilir hâle getirdiği vurgulanmıştır.

Değerlendirme bölümünde, dijitalleştirmenin kültürel bellek kurumlarının dijital teknolojileri kullanmalarındaki en önemli boyutlardan biri olduğu vurgulanmıştır. Bu teknolojilerin kullanıcıları kaynaklarla buluşturma ve etkileşim ortamı oluşturma işlevi gördüğü belirtilmiştir. Ayrıca yapay zekâ uygulamalarının dijital koleksiyonların sunumunda giderek daha fazla önem kazandığı ifade edilmiştir. Yapay zekânın rapor oluşturma, özetleme, üst veri üretimi ve veri

genişletme süreçlerinde kullanılabildiği; koleksiyonların daha geniş topluluklara erişilebilir hâle gelmesine katkıda bulunduğu aktarılmıştır. Bununla birlikte, yapay zekâ uygulamalarının etik kullanımının da göz ardı edilmemesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

Genel olarak, sunum dijitalleştirmenin kültürel bellek kurumları için yalnızca bir koruma stratejisi değil, aynı zamanda erişim, paylaşım ve ortak değer yaratma süreci olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcılar açısından, dijital koleksiyonların güncel teknolojiler ve kullanıcı odaklı yaklaşımlar çerçevesinde şekillendiği ve geleceğin bellek kurumlarının bu doğrultuda evrileceği sonucuna varılmıştır.

Oturum VI: Mesleki Gelişim, Eğitim ve Strateji

Yer: Sezai Karakoç Kültür Merkezi

Bilgiye Erişimde Yeni Ahlaki Sorunlar: Dijital Bölünme Kavramı Açısından Halk Kütüphanelerinin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi

Konuşmacı: Muhammed Ali Gür, İsmail Bakır

Bu sunumda, dijital çağda bilgiye erişim imkânlarının toplumda eşitsiz biçimde dağıldığı ve bu durumun halk kütüphanelerinin rolünü daha da önemli hâle getirdiği vurgulanmıştır. Özellikle dijital bölünme kavramı üzerinden yürütülen tartışmada, internet ve teknolojik araçlara erişimde yaşanan farklılıkların yalnızca teknik bir sorun olmadığı, aynı zamanda etik boyutu bulunduğu ifade edilmiştir. Sunumda, halk kütüphanelerinin dijital yeterlilikleri, kullanıcıların dijital okuryazarlık seviyeleriyle birlikte ele alınmış ve bu kurumların eşit bilgi erişimi sağlamadaki sorumlulukları tartışılmıştır.

Kütüphanelerde Dijital İkiz Yaklaşımı
Konuşmacı: Mustafa Volkan Güngör, Prof. Dr. Çiğdem Tarhan

Bu sunumda, endüstride yaygın olarak kullanılan dijital ikiz teknolojisinin kütüphanelerde uygulanabilirliği ele alınmıştır. Kütüphanelerde fiziksel kaynakların ve hizmetlerin dijital kopyalarının oluşturulması yoluyla kullanıcı deneyimlerinin artırılması, koleksiyon yönetiminin daha verimli hâle getirilmesi ve sürdürülebilir hizmet modellerinin geliştirilmesi konuları gündeme getirilmiştir. Ayrıca dijital ikizlerin, kütüphane süreçlerinin simülasyonlarla önceden test edilmesine ve kullanıcı ihtiyaçlarının öngörülmesine katkı sağladığı ifade edilmiştir. Bu yaklaşımın, kütüphanelerin dijital dönüşüm yolunda önemli bir adım olduğu ve gelecekte bellek kurumlarının işleyişinde köklü değişiklikler yaratabileceği vurgulanmıştır.

Dijital Fotoğraf Arşivi Oluşturulması: Yukarı Fırat'ın Kayıp Köyleri Projesi
Konuşmacı: Dr. Nurdan Atalan Çayırezmez, Deniz Çit

Bu sunumda, projenin amacı göçler, baraj yapımları ve toplumsal dönüşümler nedeniyle kaybolan köylerin görsel mirasını korumak ve geleceğe aktarmak olarak açıklanmıştır. British Institute at Ankara (BIAA) arşivlerinde yer alan fotoğrafların dijital ortama aktarılması ve erişime açılması sağlanmıştır. Söz konusu fotoğrafların, bölgedeki gündelik yaşamı, kıyafetleri, üretim biçimlerini ve toplumsal ilişkileri yansıttığı belirtilmiştir. Sunumda ayrıca "Managing Artificial Intelligence in Archaeology (MAIA)" girişimi tanıtılmış ve yapay zekâ uygulamalarının arkeoloji ile kültürel miras alanlarında nasıl kullanılabileceği üzerinde

durulmuştur. Bu bağlamda, dijitalleştirme çalışmalarının yalnızca koruma amacı taşımadığı, aynı zamanda yeni analiz ve yorumlama imkânları sunduğu vurgulanmıştır. Projenin, kültürel mirasın korunmasına ve toplumsal belleğin canlı tutulmasına katkı sağlayan yenilikçi bir örnek teşkil ettiği ifade edilmiştir.

Dijital Geleceğin Sosyolojik İnşası
Konuşmacı: Hafız Shıkhaliyev

Bu sunumda dijitalleşmenin toplumsal yapılar üzerindeki etkileri sosyolojik bir perspektifle ele alınmıştır. Konuşmacılar, dijitalleşmenin yalnızca teknik bir yenilik süreci olmadığını; kimlik oluşumlarını, toplumsal ilişkileri ve güç dinamiklerini köklü biçimde dönüştüren çok katmanlı bir olgu olduğunu vurgulamışlardır. Sunum kapsamında dijital toplumun ortaya çıkardığı yeni kimlik tiplerinin, toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve toplumsal dönüşüm süreçlerine nasıl yön verdiği incelenmiştir.

Çalışmanın konusu, dijital geleceğin sosyolojik inşası olarak belirlenmiş ve Manuel Castells'in "Ağ Toplumu" ile Ulrich Beck'in "Metamorfoz" kavramları kuramsal çerçeve olarak benimsenmiştir. Sunumda, dijitalleşmenin toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme veya dönüştürme süreçleri, bireylerin kimlik inşa biçimleri ve güç ilişkilerinin yeniden tanımlanması ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Dijital ortamda ortaya çıkan kimlik tiplerinin bireylerin toplumsal konumlarını yeniden belirlediği ve bilgiye erişimin güç ilişkilerini şekillendirmede belirleyici olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmanın problemi, dijitalleşmenin toplumsal eşitsizlikleri, kimlik oluşumlarını ve güç ilişkilerini nasıl dönüştürdüğü sorusu üzerine inşa edilmiştir. Dijitalleşmenin farklı sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamlarda farklı etkiler yarattığı, bu nedenle bütüncül bir yaklaşımın gerekli olduğu vurgulanmıştır. Elde edilen bulgular, dijitalleşmenin mevcut eşitsizlikleri yeni biçimlerde yeniden ürettiğini, dijital kimliklerin toplumsal cinsiyet ve sosyal roller açısından yeni farklılaşmalara yol açtığını ve bilginin dijital toplumda güç ilişkilerini düzenleyen temel unsur hâline geldiğini göstermiştir.

Yöntem olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, doküman analizi ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde dijitalleşme, sosyolojik dönüşüm, dijital toplum, dijital sosyoloji, kimlik ve eşitsizlik gibi kavramlar üzerinden ulusal ve uluslararası akademik veri tabanları taranmıştır. Türkçe, İngilizce ve Rusça literatüre erişilmiş, 2000 sonrası çalışmalar değerlendirilmiş ve içerik analizi yöntemiyle tematik olarak kodlanmıştır. Kuramsal çerçeve doğrultusunda, elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Sonuç bölümünde, dijitalleşmenin toplumsal yapıları, kimlikleri ve güç ilişkilerini yeniden şekillendirdiği ve yalnızca teknolojik bir yenilikten ibaret olmadığı ortaya konmuştur. Manuel Castells ve Ulrich Beck'in kuramsal yaklaşımları, dijitalleşmenin toplumsal dinamiklerini anlamada güçlü bir çerçeve sunmuştur. Dijital kimliklerin toplumsal cinsiyet ve kültürel sermaye bağlamında eşitsizlikleri yeniden üretme kapasitesi öne çıkmış ve dijitalleşmenin toplumsal yapıları dönüştürürken yeni fırsatlar ve riskler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Yeşil Kütüphanelerin Rolü
Konuşmacı: Reyhan Şengül

Bu sunumda, yeşil kütüphanelerin çevresel sürdürülebilirlik açısından üstlendiği roller ele alınmıştır. Sunumda, iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve çevresel krizlerin kütüphaneler için önemli bir gündem oluşturduğu vurgulanmıştır. Kütüphanelerin yalnızca bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmadığı, aynı zamanda sürdürülebilir yaşam kültürünü destekleyen merkezler olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede, yeşil kütüphanelerin enerji verimliliğini artırdığı, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullandığı, su ve doğal ışıktan etkin biçimde yararlandığı, atık yönetimi uyguladığı ve toplumsal çevre bilinci kazandırdığı belirtilmiştir.

Geleneksel kütüphaneler ile yeşil kütüphaneler arasındaki farklar da aktarılmıştır. Geleneksel kütüphanelerin basılı kaynaklara dayalı, sessiz çalışma alanı odaklı ve çevresel etkileri dikkate almayan yapılar olduğu ifade edilirken; yeşil kütüphanelerin ekolojik tasarımlarıyla enerji verimliliğini sağladığı, dijital kaynaklara dayalı erişimi kolaylaştırdığı ve toplumsal farkındalık oluşturan kültürel merkezler hâline geldiği vurgulanmıştır.

Sunumda uluslararası uygulamalara değinilmiş; LEED ve BREEAM gibi çevre dostu sertifikalara sahip yapıların enerji verimliliğini artırdığı ve çevreye duyarlı tasarımlar sunduğu belirtilmiştir. Dijital kaynakların yaygınlaştırılmasının kâğıt kullanımını azalttığı ve çevre bilincini artırıcı atölye, seminer ve topluluk projeleri aracılığıyla toplumun bilinçlendirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik bağlamında dijitalleşmenin önemine dikkat çekilmiş; dijitalleşmenin kaynak tasarrufu sağladığı, bilgi kaynaklarının uzun vadeli korunmasını mümkün kıldığı, mekândan bağımsız erişim sunduğu ve çevresel yükü azalttığı aktarılmıştır.

Türkiye'den örnekler de sunulmuştur. Uşak Banaz İlçe Halk Kütüphanesi'nin sürdürülebilir tarım eğitimi verdiği ve çevre bilinci kazandırma faaliyetleri yürüttüğü belirtilmiştir. Türkiye'nin ilk agro (tarım temalı) kütüphanesinin ise öğrenciler için sebze ve meyve yetiştirilebilecek seralar sunduğu, kompost makineleri ile organik atıkları dönüştürdüğü ve böcek otelleri ile ekolojik dengeyi desteklediği ifade edilmiştir.

Sunumda yeşil kütüphanelerin karşılaştığı engellere de değinilmiş; yüksek maliyetler, teknik altyapı eksiklikleri, kurumsal ve yasal destek yetersizlikleri ile farkındalık eksikliğinin önemli zorluklar olduğu aktarılmıştır. Buna karşılık öneriler sıralanmış; enerji verimliliğinin artırılması, kurumsal düzeyde sürdürülebilirlik politikalarının geliştirilmesi, çalışanlara yönelik

farkındalık eğitimlerinin verilmesi ve dijitalleşme süreçleriyle kâğıt tüketiminin azaltılması gerektiği ifade edilmiştir.

LibraryFest

Yer: Sezai Karakoç Kültür Merkezi

Dijital Çağda Bellek Kurumları: Kütüphane Mimarisinin Dönüşümü
Konuşmacı: Melike Gül Aksu, Tuğçe Mülayim, Özge Pehlivan, Dr. Öğr. Üyesi Nihan Temiz

Bu sunumda, dijital çağda bellek kurumlarının dönüşümü, kütüphane mimarisi ve doğayla uyumlu yeni hafıza mekânlarının tasarım biçimleri ele alınmıştır. Konuşmacılar, dijitalleşmenin yalnızca teknolojik bir yenilenme süreci değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel boyutları olan köklü bir dönüşümü de beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Dijitalleşmenin kütüphanelerde bilgiye erişimden koleksiyon yönetimine, hizmet sunumundan mekân kullanımına kadar işleyişi yeniden şekillendirdiği aktarılmıştır.

Bellek kurumları olarak kütüphanelerin, arşivlerin ve müzelerin kültürel hafızayı koruma görevine dijital dönüşümle birlikte yeni boyutlar eklendiği belirtilmiştir. Açık erişim platformları, dijital kataloglar, multimedya arşivleri ve çevrimiçi danışma hizmetleri sayesinde kütüphanelerin artık yalnızca bilgi depolayan yapılar olmaktan çıkıp, öğrenme ve etkileşim merkezlerine dönüştüğü ifade edilmiştir. Bu süreçte kullanıcı odaklılık, sosyal etkileşimi artıran mekân düzenlemeleri ve esnek tasarımların ön plana çıktığı vurgulanmıştır.

Sunumda, kütüphane mimarisinin tarihsel gelişimi Antik Çağ'dan günümüze karşılaştırmalı olarak aktarılmıştır. Antik Çağ'daki seçkin araştırmacılara yönelik mekânlardan, Osmanlı dönemi külliyelerine, Cumhuriyet döneminde halka açık yapılara ve günümüzde esnek, modüler, dijital donanımlı mekânlara kadar uzanan süreçte, kütüphanelerin her dönemde toplumsal ihtiyaçlara göre şekillendiği belirtilmiştir. Günümüzde dijitalleşmeyle birlikte kütüphanelerin öğrenme, paylaşım ve deneyim odaklı çok işlevli yaşam alanları hâline geldiği ifade edilmiştir.

Sunumda ayrıca çevre dostu ve sürdürülebilir kütüphane anlayışına dikkat çekilmiş; doğa ile uyumlu, esnek kullanım alanları sunan ve kullanıcı deneyimini zenginleştiren tasarımların gelecekte daha da önem kazanacağı aktarılmıştır. Yeşil kütüphane hareketi, biyomimikri ve eko-mimikri yaklaşımlarıyla çevresel sürdürülebilirliğin mimariye entegre edilebileceği vurgulanmıştır. Yapay zekâ ve artırılmış gerçeklik gibi teknolojilerin, kullanıcı deneyimini geliştiren interaktif mekânların oluşturulmasında etkili olduğu ifade edilmiştir.

Geleceğe yönelik projeksiyona göre, kütüphanelerin holografik toplantı odaları, sanal grup çalışmaları, enerji verimliliği yüksek tasarımlar ve doğayla bütünleşen mekânlarla "gelecek deneyimi" sunan kültürel merkezlere dönüşeceği öngörülmüştür. Sonuç olarak, kütüphane mimarisinin teknolojik yenilikler ve doğayla uyumlu tasarım anlayışıyla birleşerek, kullanıcıların öğrenme, etkileşim ve deneyim odaklı ihtiyaçlarını karşılayan çağdaş yaşam alanlarına evrilmeye devam edeceği vurgulanmıştır.

Bartın Gazetesi'nde 2001 – 2023 Arası Kitap ve Kütüphane Haberleri
Konuşmacı: Nurten Nursena Çelen, Sanem Kuyumcu, Doç. Dr. Ahmet Altay

Bu sunumda, Bartın Gazetesi'nde kitap ve kütüphane temalı haberlerin 2001–2023 yılları arasındaki seyrine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Sunumda, yerel basının toplumsal işlevi ve kültürel belleğin korunmasındaki rolü ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Katılımcılar, yerel basının yalnızca bilgilendirme ve eğitim açısından değil, aynı zamanda bölgesel kimliğin inşası, kültürel katkıların görünür kılınması ve sosyal yaşamın desteklenmesi bakımından da önemli işlevler üstlendiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda Bartın Gazetesi, tarihsel sürekliliği ve kent kimliğini yansıtan yayın çizgisiyle, kitap ve kütüphane haberlerini aktarmada önemli bir kaynak işlevi görmüştür.

Sunumda elde edilen bulgular, haberlerin farklı temalar altında yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Kütüphanelerle ilgili haberler, kitap fuarları ve sergiler, kitap tanıtım ve tartışmaları, Bartın'a dair yazılmış eserler ile okuma alışkanlıklarını konu edinen içerikler öne çıkmıştır. Grafikler ve tablolar, özellikle 2004, 2010 ve 2021 yıllarında kütüphane haberlerinde artış yaşandığını; kitaplarla ilgili haberlerin ise 2013–2017 arasında belirgin bir yoğunluk kazandığını göstermiştir. Ayrıca Bartın hakkında kaleme alınmış kitapların ve bölgeye dair çalışmaların tanıtımları, yerel kültürel belleğin aktarımı açısından dikkat çekici bulunmuştur. Bu haberlerin çoğunda bireysel yazarların, araştırmacıların ve yerel kültüre katkıda bulunan kişilerin çalışmaları ön plana çıkarılmıştır.

Değerlendirme bölümünde, Bartın Gazetesi'nin kütüphane ve kitap temalı haberlere yer vermesine rağmen, bu yayınların süreklilik ve yoğunluk bakımından istikrarlı olmadığı belirtilmiştir. Bazı yıllarda haber sayısının oldukça düşük kalması, kütüphanelerin toplumsal işlevlerinin gerektiği ölçüde yansıtılamadığını göstermiştir. Buna karşın kütüphane açılışları, etkinlikler ve bağış kampanyaları gibi haberler, toplumsal belleğin güçlendirilmesine katkı sağlamıştır.

Öneriler kısmında ise, bu tür haberlerin rastlantısal değil, planlı bir yayın politikası çerçevesinde yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle akademisyenlerin, yazarların ve uzmanların katkılarıyla içeriklerin zenginleştirilmesi, kütüphane ve okuma kültürüne dair haberlerin çeşitlendirilmesi ve dijital yayıncılığın sağladığı olanaklarla geniş kitlelere ulaştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Böylece hem Bartın'ın kültürel belleğinin güçlendirilmesi hem de toplumun okuma alışkanlıklarının gelişmesine katkı sağlanacağı belirtilmiştir.

Bir Anadolu Kütüphanesinin Yeniden Konumlanması: Gönüllü Stajın Dönüştürücü Etkisi Üzerine Bir Vaka
Konuşmacı: Ünal Kurt

Bu sunumda, Mersin'de uzun süredir atıl durumda bulunan bir halk kütüphanesinin gönüllü staj kapsamında nasıl dönüştürüldüğü ele alınmıştır. Personeli bulunmayan bu kütüphanede bir aylık süre boyunca yürütülen çalışmalar, hem teorik bilginin sahada uygulanışını göstermesi hem de gönüllülük esaslı çabaların kütüphaneler üzerindeki dönüştürücü etkisini vurgulaması açısından dikkat çekmiştir. Staj sürecinde öncelikle Koha otomasyon sistemi yeniden aktif hâle getirilmiş ve Bakanlığa bağlantı sağlanmıştır. Bu adım, kütüphanenin ödünç verme, katalog tarama ve diğer temel işlevlerini tekrar işler hâle getirmiştir. Raf düzenleme, raf kaydırma ve

ayıklama işlemleriyle koleksiyonun erişilebilirliği artırılmıştır. Ayrıca kütüphanede çocuk bölümü ve çalışma salonu kurulmuş; böylece hem küçük yaş gruplarına yönelik okuma ve öğrenme alanı oluşturulmuş hem de yetişkinler için sessiz bir çalışma ortamı sağlanmıştır. Depoda uzun süredir kayıtsız halde bulunan yaklaşık 500 kitabın sisteme kaydı yapılmış, böylece koleksiyonun bütünlüğü sağlanmış ve kullanıcıların erişim imkânları genişletilmiştir. Aynı zamanda personel ofisi yeniden düzenlenerek işlevsel bir mekâna dönüştürülmüş, bina genelinde badana ve bakım çalışmaları yapılarak kütüphane fiziksel açıdan yenilenmiştir.

Yerel kültürel belleği korumak amacıyla yerel derme oluşturulmuş, ayrıca dergi arşivi kurulmuştur. Ödünç verilen kitapların sahipleriyle iletişime geçilmiş, sayım yapılarak koleksiyonun güncel durumu belirlenmiştir. İstatistiklere göre kütüphanede toplam 4.336 eser bulunmuş; bunlardan 3.387'si rafta, 629'u kayıp, 132'si ödünç verilmiş, 59'u yıpranmış ve 13'ü yasaklı yayın olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, kütüphane koleksiyon yönetiminde karşılaşılan sorunları ve çözüm gerekliliklerini açık biçimde ortaya koymuştur. Bütün bu sürecin ardından kütüphanede kataloglama eğitimi verilmiş, kütüphaneci ataması gerçekleştirilmiş ve kurumsal işleyiş güçlendirilmiştir. Ayrıca kütüphane, yeni bir binaya taşınarak modern, erişilebilir ve işlevsel bir mekâna kavuşturulmuştur. Böylelikle, Mersin'de uzun süredir kullanılmayan atıl durumdaki kütüphane, hem fiziksel hem de işlevsel açıdan yeniden canlandırılmıştır.

VR Teknolojisi ile Oyunlaştırılmış Kütüphane Sınıflama Sistemleri
Konuşmacı: Melisa Palut, Cansu Yeliz Ekşi, Gizem Bektaş, İremnur Kökdem

Bu sunumda, geliştirilen uygulamanın içeriği ve teknik boyutları ayrıntılı biçimde aktarılmıştır. Uygulamanın öğrenciler için rehberlik işlevi üstlendiği, kısa videolar ve "Sık Sorulan Sorular" bölümü aracılığıyla öğrenme sürecini kolaylaştırdığı vurgulanmıştır. Öğrencilerin Dewey ve Library of Congress sınıflama sistemlerini uygulamalı biçimde deneyimlediği ve böylece teorik bilginin pratikle bütünleştirildiği ifade edilmiştir.

Giriş bölümünde 3D sanal karakterler aracılığıyla eğitim amacı tanıtılmış, "Tarihi Kütüphaneler" bölümünde İskenderiye, Babil ve Endülüs kütüphaneleri tanıtılmış, "Geleceğin Kütüphaneleri" bölümünde ise 2050 ve 2100 yıllarına dair öngörüler paylaşılmıştır. Eğitim alanında raf düzenleme uygulaması yapılmış, 150 kitap beş farklı kitaplıkta düzenlenmiş ve kolay, orta, zor olmak üzere üç farklı düzeyde eğitim olanağı sunulmuştur. Böylece hem yeni başlayanların hem de uzmanlaşmak isteyenlerin farklı seviyelere uygun içeriklerle çalışabildiği belirtilmiştir.

Teknik yapıya dair kısımda, lipsync senkronizasyonu ve yüz animasyonlarının YNNK teknolojisiyle desteklendiği, Metahuman SDK ve Python tabanlı yazılımlarla entegre edilerek dijital rehber karakterlerin doğal iletişim kurabildiği ifade edilmiştir. Derin öğrenme modelleri kullanılarak kitap kategorileri ve puanlama sistemleri oluşturulmuş, öğrencilerin doğru ve yanlışlarını görerek öğrenme fırsatı bulduğu aktarılmıştır.

Ayrıca sanal gerçeklik alanında hazırlanan videolar sayesinde öğrencilerin eğitime başlamadan önce kılavuz içeriklerle süreci daha kolay anladığı belirtilmiştir. Projenin temel amaçları arasında öğrencilerin raf düzenlemeyi uygulamalı biçimde öğrenmeleri, çok dilli destekle küresel erişim sağlamaları, gerçekçi animasyonlarla deneyimlerinin güçlendirilmesi ve yapay zekâ etkileşimiyle öğrenme süreçlerinin zenginleştirilmesi yer almıştır. Böylece projenin hem

teknolojik boyutuyla hem de eğitimsel yönüyle mesleki gelişime katkı sağladığı ortaya konulmuştur.

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANE ve DOKÜMANTASYON DAİRE BAŞKANLIĞI
ÜNAK 2025
SEMPOZYUMU
DİJİTAL ÇAĞDA BELLEK KURUMLARI:
DÖNÜŞÜM, KONUMLAMA ve GELECEK PERSPEKTİFLERİ
11-12 EYLÜL 2025
SEZAİ KARAKOÇ KÜLTÜR MERKEZİ
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANE ve DOKÜMANTASYON DAİRE BAŞKANLIĞI
ÜNAK 2025
SEMPOZYUMU
DİJİTAL ÇAĞDA BELLEK KURUMLARI:
DÖNÜŞÜM, KONUMLAMA ve GELECEK PERSPEKTİFLERİ
11-12 EYLÜL 2025
SEZAİ KARAKOÇ KÜLTÜR MERKEZİ
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANE ve DOKÜMANTASYON DAİRE BAŞKANLIĞI
ÜNAK 2025
SEMPOZYUMU
DİJİTAL ÇAĞDA BELLEK KURUMLARI:
DÖNÜŞÜM, KONUMLAMA ve GELECEK PERSPEKTİFLERİ
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTES